

ומ"ש אפילו אין לו מה יאכל. שם יתר על כן אמר רשב"ג אפילו אין לו מה יאכל ומכר ס"ת או נמו אינו רואה סימן ברכה לעולם ומשמע דכיון דאינו רואה סימן ברכה אסור הוא למוכרו וכ"כ הרמב"ם נפרק י' מהלכות ס"ת (ה"ע ד). והנהגות (מיימוניות אות ג) תמהו עליו דכיון דמותר למוכרו יאכל אין מוקיין אותו למכור ס"ת אלא נוטל זדקה מהגבאים כההיא דתנן סוף פ"ה (פ"ה מ"ח) אין מוקיין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו כלעיל בתחלת סימן רנ"ג (קפו). אבל יש לו מה יאכל אלא שלא יכול ללמוד תורה או לישא אשה אלא אם כן ימכור ס"ת רשאי למכור ס"ת: ובהגהות

ומ"ש אפילו אין לו מה יאכל. שם יתר על כן אמר רשב"ג אפילו אין לו מה יאכל ומכר ס"ת או נמו אינו רואה סימן ברכה לעולם ומשמע דכיון דאינו רואה סימן ברכה אסור הוא למוכרו וכ"כ הרמב"ם נפרק י' מהלכות ס"ת (ה"ע ד). והנהגות (מיימוניות אות ג) תמהו עליו דכיון דמותר למוכרו יאכל אין לו מה יאכל. ללמוד תורה ולישא אשה כ"ש דמותר מפני חייו (ב) והכי אמרינן

ירושלמי סוף מסכת בכורים (פ"ג ה"ו) וגם תתלמודא דידן דקדקו דנראה דשרי:

מיימוניות הקשה הרמ"ך מהא דליחא בירושלמי נשם רבי יוחנן דכיון דמותר אדם לישא אשה וללמוד תורה כ"ש דמותר מפני חייו והשת יוסף בספר כסף משנה (פ"י ה"ג) נדחק לפרש בירושלמי דה"ל פלוגתא דאמוראי דלמד מ"ד דשאלו על מפני חייו ולא השיבו על זה משמע דס"ל דאסור למכור מפני חייו ולמאן דאמר דלא שאלו על זה משמע דשרי למכור מפני חייו. ולא נהירא אלא בין למאן דאמר לא שאלו ובין למאן דאמר שאלו ולא השיבו איכא למימר דמותר דלמאן דאמר לא שאלו ס"ל דפשיטא דשרי מפני חייו ולכן לא שאלו ולמ"ד שאלו ולא השיבו איכא למימר נמי דפשיטא דשרי ולפיכך לא השיבו וא"כ ליכא מאן דפליג דרבי יוחנן דקאמר דכל שכן מפני חייו דשרי. אבל לפעד"נ דקושיית הרמ"ך אין לה התחלה דלע"ג דודאי מפני חייו שרי כדליחא בירושלמי אינו אלא לומר דלא הוי עובר אדרבנן דקאמרי לא ימכור אדם ס"ת לע"פ שאין צריך לו מיהו אם אינו רוצה למכור ס"ת מפני חייו אלא להתפרנס מהזדקה ג"כ לא קא עבד איסורא ואין מוקיין לו למכור ס"ת מפני חייו כדי שלא להתפרנס מהזדקה והיינו דתניא יתר ע"כ אמר רבן שמעון בן גמליאל אפילו אין לו מה יאכל ומכר ס"ת או נמו אינו רואה סימן ברכה לעולם דלמא דלאו שפיר דמי למכור ס"ת או נמו מפני חייו אלא ה"ל לטול זדקה אבל איסורא ליכא נמוכר ס"ת מפני חייו, והא דכתב הרמב"ם ואסור לאדם למכור ס"ת מפני חייו אלא למכור ס"ת כשיש לו לחולק אלא שאינו צריך לס"ת זו דיש לו אחרת אבל באין לו מה יאכל ליכא איסורא אלא דלמא דלאו שפיר דמי למכור. גם מה שהקשה עוד דתלמודא דידן נמי שרי לא אמרו אלא דאם מכר ס"ת או נמו אינו רואה סימן ברכה לעולם דלמא דומיא דנמו דסימן ברכה הוא דאינו רואה אלא איסורא ליכא עכ"ל, נמי לא קשיא כלל דודאי הכי הוא דאיסורא ליכא אבל מיהו נמי שמעינן

דרכי משה

(ב) ואפשר שאין לו מה יאכל רק על ידי הרחק קאמר כנ"ל:

דרישה

ע"כ. וצ"ע דהבית יוסף כתב תחלה דעת הר"ן דנקטי רבותי לחומרא ואח"כ כתב דעת רבי מנוח כאילו אין פלוגתא ביניהן משמע דגם הר"ן מודה בזה כיון דהס"ת מונחת כתובה בבית הסופר וליכא למיחש לפשיעוּתא וזה ודאי אינו דהא בגמרא פרק בני העיר דף כ"ז ע"א איבעיא להו אפילו בכהאי גוונא ז"ל הגמרא איבעיא להו למכור ס"ת ישן ליקח בו חרש כיון דלא מעלי ליה בקדושתו אסור או דלמא כיון דלא מצי תו לעלויה בקדושתו מותר בעילויא זו מישן לחדש וכו' עד ת"ש דאמר רבה כ"ב חנה אמר רבי יוחנן משום רשב"ג לא ימכור אדם ס"ת ישן ליקח בו חרש התם משום פשיעוּתא כי קאמרינן כגון דכתיב ומונח לאיפרוקי מאי ולא איפשיטא שם האיבעיא. ופירש רש"י משום פשיעוּתא שמא משימכור שוב לא יקנה ומתוך כך יפסדו הדמים כי קאמרינן כגון דמנח לאיפרוקי דכתוב כבר החדש בבית הסופר ואינו מעוכב אלא לתת דמים עכ"ל: והר"ף לא הביא בהלכותיו הך איבעיא אלא כתב הא דרשב"ג לא ימכור אדם ס"ת אפילו לישן ליקח בו חרש וכתב עליו הר"ן (ח: ד"ה אין מוכרין) אע"ג דבגמרא איבעיא לן דילמא בכהאי גוונא דחדש מונח בבית הסופר רשב"ג מודה דמותר למכור מכל מקום הר"ף סתם לן משום דכל כהאי גוונא מינקט לחומרא עדיף עכ"ל וכן כתב הרא"ש שם (ריש דף מ') (ס"ה ה), ואם כן שמע מינה דהר"ן סבירא ליה דמאן דכתבו הא דרבן שמעון בן גמליאל סתמא אפילו בכהאי גוונא אסור ולא כדעת רבי מנוח וא"כ רבינו שכתבו ג"כ סתמא ודאי משמע דסבירא ליה דאפילו בכהאי גוונא אסור. ואע"ג דבאורח חיים סימן קנ"ג (קטט.) כתב ז"ל מכרו חומשין מותר ליקח בדמיהן ס"ת חיים איפכא להורידן מקדושתן אסור וכתב שם ב"י (ד"ה וכתב עור הר"ן) ז"ל ורבינו הגדול מהר"א ז"ל כתב שמדברי רבינו שכתב אבל איפכא להורידן לא משמע דלא קפדינן אלא שלא יורידם מקדושתן אבל לקנות בכיוצא בהן שרי ושכן מצא כתוב בשם הר"ר יונה ז"ל עכ"ל, מזה אין להוכיח דרבינו סבירא ליה דמכל שכן דמותר למכור ישן כדי ליקח חדש דשאני התם דאיירי שכבר מכרו הספר תורה ובהא סבירא ליה דמותר ליקח בדמיהן כיוצא בהן אבל לתתלה ודאי קיימא לן דאסור למכור ס"ת כדי ליקח בדמיהן כיוצא בהן וכן מחלק שם בגמרא דף כ"ז ע"א וכן כתב האשיר"י (שם בהגהות) בהירא דאיכא

חילוק ז"ל ואפילו אי ס"ת כתוב מונח בבית הסופר ואינו מעוכב אלא לתת דמים אסור למכור אבל מכרו דיעבד את הישן מותר ליקח בדמיו את החדש עכ"ל: ופזזה ג"כ יש לתמוה על הבית יוסף שכתב שם בסימן קנ"ג ושם בש"ע (ס"ד) דעת הר"ן הנ"ל וכתב עליו ורבינו הגדול מהר"א כתב שמדברי רבינו משמע דוקא שלא יורידם דמשמע דהר"ן אינו מודה בזה אפילו אי כבר מכרו וזה אינו ודוק בב"י שהביא כאן ובאורח חיים סימן קנ"ג שכתב לשון הר"ן מה שכתב במשנה ריש פרק בני העיר, ואפשר דלא ראה דבריו מה שכתב שם בגמרא על האיבעיא ע"ש בר"ף דף (שס"ו ע"ב) (ח: ד"ה אין מוכרין) ומשום הכי כתב מה שכתב ודוק. ורמ"א כתב בספרו בדרכי משה (האר"ן ס"ג ז) ז"ל כתב ב"י והר"ר מנוח כתב וכו' הא אם חדש לפניו מותר עכ"ל משמע דהיה מגיה בבית יוסף והר"ר מנוח כתב דהוא לשון פלוגתא על הר"ן. אבל אכתי צ"ע דלמאי נפקא מינה כתבו ב"י דהוא בעצמו פסק בש"ע (ס"א) סתם אסור וכן צ"ע על רמ"א (שור"ע ס"ג א) שהעתיקו כיון דלאו הלכתא הוא: [ג] אפילו אין לו מה יאכל. וכתב רמ"א (שור"ע ס"א) כי אם על ידי הרחק כדי ליישב תמיהת הגהות מיימוני עיין בב"י שהביאו וכתב דכיון דמותר למוכרו ללמוד תורה ולישא אשה כל שכן שמונת מפני חייו שעה וכו' (אלא שאינו רואה סימן ברכה. עד כאן המניה) ע"ש: עיין בב"י שכתב בר"ה וכתב עוד הר"ר מנוח וכו' עד אלא שכתב רבינו בטור אי"ח סימן קנ"ג גבי בית הכנסת וכן כל יחיד בשלו יכול למכור ולעשות בדמיו מה שירצה אפילו ס"ת וכו' ע"ש שרייק הבי" שהרא"ש ורבינו סבירא להו דייחיד יכול למכור ס"ת שלו אלא שאין רואה בו סימן ברכה. ולא נראה לי מדכתב הרא"ש לשון דיעבד יחיד שמכר ס"ת וכו' והביאו רבינו כן לקמן בסימן רפב (רכח.) (ודחק לומר שנקט לשון דיעבד משום דאין דרך למכור משום דאין רואה בו סימן ברכה) שמע מינה דס"ל דלכתחלה אסור ליחיד למכור ס"ת והכי מסתברא שהרי מצות עשה הוא על כל יחיד לכתוב לו ס"ת ואין יהיה לו רשות למכרו. ומ"ש רבינו באורח חיים סימן קנ"ג אפילו ס"ת לא כתב כן אלא שאם אירע שמכרו שמונת להשתמש בדמיו ולעשות בהן מה שירצה ואינו מחוייב לקנות בהן ס"ת אחר ועל זה קאי התם ודוק וע"ל מ"ש בס"ס רפ"ב (פרשה ס"ג כ):

הנהגות והערות

הנהגות והערות

הלכות בית הכנסת סימן קנג

והוא שם נמשכה
ח שם נמשכה

וקודם שנאל ליד גבאי (כא) מותר לשנותן אל מכל מקום (כב) לא יוכל לחזור בו (צ"י) וכן משמע במדכי ריש
פ' בני העיר: ר * 'מוכרים בהכ"נ וכן שאר דברים שבקדושה (כג) ואפי' ס"ת להספקת (ט) תלמידים
(כד) או להשיא (י) יתומים בדמיו: ז "והא דבהכ"נ נמכר הני מילי (כה) של כפרים שאין באים
אנשים ממקומות אחרים שלא נעשית אלא לבני הכפרים לבדם: (כו) (ואפי' ננו אותה משל (יא) אחרים)
(מדכי ישן נשם רצ"ה) ולכן יכולים למכרו ומכ"מ המעות נשארים (צ) בקדושתן (כז) ואינם רשאים
להורידן מקדושתן * והיינו כשמכרו בני העיר שלא מדעת (כח) פרנסיהם * וה"ה אם מכרו (כט) ז'

באר היטב

לעשות דוקא דבר זה ולא קל ממנו וא"כ אפילו לא נא ליד גבאי
עכ"ל ע"ש ועיין במ"א: (ט) תלמידים. היינו אם יש להם
בהכ"נ אחר ע"ז: (י) יתומים. וה"ה יתומות מ"א עיין בש"ע

משנה ברורה

לשנותן. אצל (יד) ע"י שצעה טובי העיר במעמד אנשי העיר
שרי וכמ"ס ס"ז: (כא) מותר לשנותן. פי' ללותן ולתת אחרים
תחתיהם וה"ה כשהתנדבו מעות לביהכ"נ נמי דינא הכי [מ"א]:
(כב) לא יוכל לחזור בו. דהוי נדר: ו (כג) ואפילו ס"ת. הטעם
דהא אמרינן אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה משמע
ללמוד תורה מותר אפילו למכור ס"ת [תשובת הרא"ש ע"ש שהאריך
זוה] וד"ו תוכחה מגולה לאותן האנשים המתרשלין להחזיק תורה
בעריה: (כד) או להשיא יתומים. ואפילו יתומות דאע"ג דאין
האשה מלווה על פריה ורביה מ"מ לשבת יורה שייך גם צאשה.
וה"ה דמוכרין ס"ת לפדיון שבויים [מ"א] וכן הסכים הא"ר בשם
מה פוסקים] ועיין לקמן בס"ג במ"א שם דמוכר דאין ראוי למכור
אפילו ביהכ"נ (טו) ואפילו לפ"ש כ"א צא"א להשיג מעות אחרות
ע"י מן הצבור ובאופן זה (טז) בודאי מותר (יז) אפילו בשאין להם
(יח) רק ביהכ"נ אחת: הנה מפני שהספיף זי"ן יש בו כמה פרטים
לכן חקדים לזה הקדמה קצרה והוא דמה שנזכר לעיל מענין מכירת
ביהכ"נ ה"מ אם הוא של כפר דסתמא נגאוהו רק אדעתא דידהו
ולכן יש יכולת צד (יט) רוב בני העיר למכרו אך שלא יורידו

נצאו ליד גבאי וצ"ע לדינא: * מוכרין בהכ"נ וכו'. היינו אפילו בלא זכ"ה
במעמד אנשי העיר דדינו כמו לשאר קדושה חמורה דדי צאנשי העיר לנד
וכן נס"ח לענין הספקת תלמידים נמי דינא הכי להספקת תלמידים גדול
יותר מזה כמו שכתב הרא"ש בתשובה: * והיינו כשמכרו בני העיר שלא
מדעת פרנסיהם. נראה דדוקא אם יש טובים בעיר אז אמרינן דאין
רשות לבני העיר על מכירה זו בשלמות אצל אם לא נתמנו טובים בעיר
אז מועילה המכירה שלהם לגמרי כמו זכ"ה במעמד אנשי העיר וכן נראה
מחידושי הרשב"א על מגילה ע"ש: * וה"ה אם מכרו ז' טובי העיר
וכו'. עיין מ"ז דאין מינוי טובים בפחות מו' ופשוט דכל הו' זריבים
ליות צעת המכירה ומש"כ צה"ט בלא דוקא כל ז' ר"ל דהיכא שנחלקו
הו' אולינן בחר רובא. ומדינא גם זה דוקא היכא דהתנו אנשי העיר
בשעה שמינוס שיתנהגו באופן זה דל"ה הלא מצאנו בח"מ סימן י"ב
סי"ח ובסימן י"ג ס"ז ובסימן י"ח ס"א בהג"ה דלא אולינן בחר רובא כ"א
בצ"ד אצל לא בצדורי הקהל ע"ש אלא דמשמע בתשובת ח"מ חלק ח"מ
סימן קט"ו דבכמה גלילות נהגו למיול בחר רובא צה דאם נמחין עד
שיקבצו כולם לא יגמר שום ענין ע"ש ומוכר צפ"ת ח"מ סימן קס"ג
סק"א. ודע עוד דאיחא בירושלמי דשלשה מביהכ"נ כביהכ"נ ור"ל ביהכ"נ
של יחידים כמו של צעלי אומניות וכדומה אם בחרו שלשה מאנשיהם

שלהם או יכולין לעשות צדמים מה שירצו דהיינו להוציאם לחולין
כדאיחא לקמיה אצל אם הוא ביהכ"נ של כריס תלינן דנעת
הננין משלהם אפ"ה תלינן דבשבל כולם צנוהו ולכן אפילו הסכימו אח"כ במכירתו ז' עו"ה במעמד אנשי העיר אין מכירתן מכירה
ועתה נבאר דברי השו"ע: ז (כה) של כפרים. והסכימו האחרונים דצאחרא דלא שכיחי רביס דאחי מעלמא נקרא כפר אע"ג דשכיחי
רביס עובדים ושביס לפרקים כיון דלא קביעי צעיר אלא עובדים ושביס דרך עראי מקרי כפר אמנם כל מקום שיש שם חכם גדול שמתקבצים
שבאין להתפלל שם כגון מקום שהסוחרים מתקבצין שם חדיר לסחורה אפילו אם העיר היא קטנה או מקום שיש שם חכם גדול שמתקבצים
שם רביס הנריכיס לו ולחורתו הוי ככרך דמתממא אדעתא דכל העולם צנאוהו. עוד כתבו הפוסקים דאפילו ביהכ"נ שבכרך אם
ידוע שלא עשו אותה אלא למעט עם כגון ביהכ"נ שעושין אותה צעלי אומניות לעצמן וה"ה (כ) כשנתקבצו הצע"צ של איזה רחוב
הרחוק מן ביהכ"נ שבעיר ועשו ביהכ"נ לעצמן] ג"כ דינו כביהכ"נ של כפרים אפילו הוא בכרך דמתממא רק על דעת עצמן צנוהו
(כא) אם לא שסיעו אנשי העיר ג"כ על הצנין (כב) ואפילו מעט אז אין להם רשות על המכירה (כג) בלא דעתן: (כד) ואפילו בנו.
דמתממא אחרים נתנו להם המעות שיעשו הם צהם מה שירצו כיון שאין רגילות לצוא שם (כד) ולכן אפילו אותם אחרים אינם
מסקימים אח"כ במכירה מותר למכרה: (כז) ואינם רשאים וכו'. עיין לעיל בצ"ד דיש דעות אם מותר לשנותן לכיוצא צה:
(כח) פרנסיהם. ז' טובי העיר: (כט) ז' טובי העיר.

שער הציון

(ד) מ"א: (טו) וכ"ש לשאר קדושה חמורה ולהספקת תלמידים ומוכר שם דאפילו ע"פ זכ"ה צמ"ה אין לעשות ד"ו: (טז) היינו לקדושה שהיא
חמורה מביהכ"נ וכ"ש להספקת תלמידים ולפ"ש ואפילו בני העיר לנד בלא הטובים ועיין לקמן בס"ג צה"ל מה שכתבנו שם: (יז) ומש"כ המ"א בסוף
סק"ד בשם הב"י היפוך זה היינו רק לדעת הב"י אצל הוא צעמנו לא ס"ל כן וכ"כ הלבושי שרד שם ולדידיה מה שאמרו צב"צ ג' דירמיה דאינשי לא
מוצינו היינו דלכתחלה אין הדריך לעשות כן כמו שכתבו כמה ראשונים ומתוך צה קושיה הגרע"א על המ"א ע"ש: (יח) משב"ו סק"ד לדעת המ"א.
ונצ"א ס"ק ל"ג כתב בשם הש"ך החילוק שכתבנו פנינים ואף דמדברי הט"ו משמע דדוקא שיש להם ביהכ"נ אחרת מדברי תשובת הרא"ש כלל י"ג ס"ד
לענ"ד לא משמע כן ולהיפך כשיש להשיג מעות אחרות לדעת המ"א אין כדאי לכתחלה אפילו כשיש בהכ"נ אחרת ודלא כט"ו וכן נצ"ר לא נהירא
ליה קולמו של הט"ו ע"ש: (יט) ע"מ ומ"א לקמן בס"ק כ"ט וכן איחא בחידושי הרמב"ן: (כ) כן משמע מהירעב"א והמאירי: (כא) פשוט: (כב) כן
משמע בפוסקים: (כג) דדעתן מתפטר דשרי דלא נכון לומר שנתנו לרחוב זה על דעת כל העולם אצל בלא דעתן לכאורה נראה צדור דאין יכולין למכור
דלא דמי להא דמתיר הרמ"א בשל כפרים אף כשנתנו אותה משל אחרים דהתם צדאי לא היה דעתם שלפעמים יצאו בכפר להתפלל שם וצדאי
המליטו הדבר רק על דעת בני הכפר משא"כ צאנשי העיר: (כד) ע"מ:

הנהגות ותיקונים: (א) ולהספקת: (ב) רנ"ב ועיין שם בש"ך ס"ק א':

אלא כשימכרו אם חלה המכירה תפקע שזה אסור
דהוא כסותר שלא לתקן כדבארתי, אבל הכא שמחוייבין
למכור לזה ואין איסור בהמכירה ואחר המכירה לא
יוכלו שוב להתפלל בו נפקעה ממילא הקדושה רק
שצריך הסכם בני העיר מדיני ממון משום שהם
הבעלים, א"כ תליא רק ברוב בני העיר ולא משגחינן
בהמעוט כלל כבכל צרכי העיר.

ואמינא עוד יותר דלא בעינן כלל אומדנא
שמסכימין רק כשנדע בודאי שהרוב אין רוצים יהיה
אסור דכ"ז שלא ידעינן הוא ככל צרכי העיר מטעם
שכבר סמכו עליהם כיון דליכא איסור בהמכירה,
ואף לרש"י שאין יכולין אף לצורך קדושה אחרת אף
שאינן איסור, דהוא משום שעכ"פ אין חיוב למכור
בשביל קדושה אחרת, ולכן סובר דלא נעשו שלוחים
לאפקועי קדושה אבל הכא שמחוייבין למכור ודאי
שהוא בכלל הרשות שנתנו להם לפקח בצרכי הצבור.
אך א"צ לזה דודאי יש לסמוך על האומדנא שכולם
ולכה"פ רובם יסכימו, ולא מבעיא לפי ב' דמתנה
שיש ראייה לזה ממתנה מכ"ש אלא אף להרי"ף
והרא"ש דלא סברי כפי' ב' הוא משום דאינה אומדנא
גדולה כיון דעכ"פ אין מחוייבין ליתן לו אבל הכא
דהיא אומדנא גדולה ודאי אנן סהדי שמתרצין ויודו
כו"ע ששרי בלא מאה"ע.

ולכן בעובדא דידן שהוא לעשות מקוה וא"א
במק"א רשאינן זט"ה למכור אף בלא מאה"ע וגם ליתן
לאחד ויפקע קדושתו לגמרי ויוכלו לעשות שם מקוה
וזה מותר אף מדינא. אך בלא מכירה ונתינה לא
נפקעה הקדושה בהחלטתם לבד משום דאולי לאחר
זמן יצטרכו לו כדבארתי. ולכן טוב יותר אם אפשר
לעשות מכירה או מתנה אף בלא מאה"ע רק המתעסקים
שסמכו עליהם בני העיר כמו הרב והגבאים ולהתנות
שמוכרים שלא לדבר קדושה אלא לצורך מקוה ויהיה
חולין גמורין גם מדינא.

אך קצת יש לפקפק אולי ליכא אנן סהדי
שמסכימים שאולי יחשבו בני העיר שהלוקח לא יעשה
אח"כ את המקוה שם אלא צורך עצמו שלא יאמינו
לשום אדם. ולכן טוב להתנות עם הלוקח שע"מ כן
מוכרין או נותנין לו באם יעשה באיזה מקום מקוה
ואז יהיה א"ס גמור אבל לא יתנו עמו שדוקא
בביהכ"נ יעשה המקוה שאז יתבטל טעם ב' דמדברי
ר' יהודה משמע שדוקא ימכרו סתם ולא להזכיר
שיעשה הד' דברים. ואף שמרמב"ם פ"א מתפלה
הי"ז משמע שיותר טוב אדרבה שיתנו בפירוש
שיעשה גם הד' דברים, הוא דוקא במאה"ע משום
שצריך לפרש לדידיה בדרך אחר שעדיין לא מבורר

ישתמשו בו לביהכ"נ וא"כ יש עדיין צורך בו ולא
נפקעה הקדושה. ואף להלות הלבנים שהוא שהלוה
יצטרך ליתן אחרים נמי אסור דכיון שמקפידין
שיחזיר דוקא לבנים נראה שחושבין עוד לבנות
ביהכ"נ אחר, וא"כ יש להם עוד צורך בהקדושה יש
עליו קדושת דמים ולא נפקעה הקדושה בלא חלול,
דבמאה"ע נמי אין יכולין להפקיע קדושה כשצריכין
לה אף שהסכימו להפקיע, דכל הטעם שמועיל מאה"ע
משום שאז ידוע שלא יצטרכו עוד לביהכ"נ זה ולא
לדמיו לקדושה אחרת ונפקעה ממילא הקדושה כיון
אין עוד צורך בה כמוקדשים שמתו כדבארתי, אבל
להם צורך או שנשאר ברשותן שעוד יוכלו
להשתמש בו לביהכ"נ אין להם כח להפקיע
שצריכים עדיין לביהכ"נ שהוא קדוה"ג שלא
ל, אלא אף לבנים שהן רק קדושת דמים נמי
הא צריך חלול, ולכן למשכן ולהלות ולהשאל ולהשכיר
אסור אף במאה"ע לכו"ע. זהו מה שנראה לע"ד
בבאור הסוגיא.

(ויש מקום לפרש שהמכירה לא נחשבה כסותר
בזה דנפקעה הקדושה, רק דעל הדמים אין יכולין
להפקיע בלא מאה"ע משום דהדמים ישנם בעין ויכולין
לעשות מהן עדיין דבר שבקדושה ולכן במתנה יכולין
דאין כאן דמים וטעם ההנאה שצריך הוא ע"ז שרשאינן
מצד דיני ממון ליתן שבלא זה לא היו שלוחים
ליתן ובטלה מתנתם. אבל יותר מסתבר דהמכירה
כשהיא מפקעת קדושה הוא כסותר כדלעיל).

ענף ד

והנה לפ"ז בדברים שרשאינן למכור כמו להספקת
תלמידים ולפדיון שבויים ולישא אשה וכ"כ לעשות
מקוה כשא"א במקום אחר כי זהו בכלל לישא אשה
ועוד עדיף שהוא לכל העיר וגם להסרת תקלה, שודאי
אף אם היו נמצאים מוחים היה זה שלא כדין יש
תלות שכולם מסכימים שלא להשתמש בו לביהכ"נ
אלא למכרו לצורך מה שמחוייבין אף שאיננו דבר
קדושה. ולכן סגי בזט"ה ורב העיר לבד דהא כל
צורך מאה"ע הוא לידע החלטתם והכא הוא החלט
מוכרח שאף שצריכים גם לביהכ"נ ולדבר קדושה
הוא מכריע זה שיחליטו מצד הדין למכור בשביל
המקוה ות"ת ופדיון שבויים ולא להחזיקו לביהכ"נ.

ועוד נראה דהכא אף אם היו אחדים מוחים ממש
שלא כדין אין להשגיח בהם, של"ד למאי דמשמע
דאף המעוט יכולין למחות, משום דכיון שיש אף
מעוט שרוצין להחזיקו לביהכ"נ הרי יש עכ"פ צורך
להקדושה בשביל המעוט ולא נפקעה עדיין קדושתו

יורה דעה ער הלכות ספר תורה

סימן נככה לעולם אינו אלא ביחוד הכנסת כדי לקרות בהן נרבים ושני עשאה או לקחה אלא כדי להניחה דקדושתה פקעה דשמה הלוקח לא נרבים אבל שאר ספרי יחידים דמתחלה עשאוהו או לקחוס לכן ועוד דקדושתן לא פקעה לא אמר בהם רש"ג דלינו רואה סימן נככה אבל הית יוסף לא הבין כך מדבריו והאר"י ז"ל ואינו מתקבל לפע"ד:

ד וכתב הרא"ש שזה לא נאמר אלא בדורות הראשונים. נהלכות קטנות יש הלכות ספר תורה כתבו כך וכתב בית יוסף דגם הרא"ש מודה דעיקר קיום מלות עשה אף האידנא היא לכתוב ספר תורה ולקרות בה נציבור צבית הכנסת אלא שזה לחדש דאף בכתובת חומשים ומשנה ותלמוד ופירושיהם

ב (י) וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל שזה לא נאמר אלא לדורות הראשונים שהיו כותבין ספר תורה ולומדים בה אבל האידנא שכותבין ספר תורה ומניחים אותו בבית הכנסת לקרות בהם ברבים (ט) (ד) מצות עשה על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חמשה חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושיהם להגות בהן הוא ובניו כי מצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה דכתיב (דברים לא. יט) ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם ועל ידי הגמרא ופירושיה ידע פירוש המצות והדינין על בוריים לכן הן הן הספרים שאדם מצווה לכתבם (ט) וגם שלא למכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה:

ב וכתב א"א ז"ל שזה לא נאמר אלא לדורות הראשונים וכו' אבל האידנא שכותבין ספר תורה ומניחים אותו בבית הכנסת וכו' עד אם לא ללמוד תורה ולישא אשה. נהלכות ס"ת (פי"א). ויש לתמוה היאך צא הרא"ש לפטור לאדם ממלות כתיבת ספר תורה ולהתליפה בחומשים ומשניות וגמרות ופירושיהן שהרי לא תלה טעם החילוק בין הדורות הראשונים לדורות הללו אלא שבדורות הללו אין לומדין בהן אלא מניחין אותן צבית הכנסת לקרות בהם ברבים וא"כ הוה ליה למימר שגם עכשיו חייבים לכתוב ס"ת וילמדו בהם כשם שהיו לומדים בדורות הראשונים לא לפטרם ממלות כתיבת ס"ת. לכן נ"ל שלא צא אלא לחדש לנו חיוב כתיבת חומשים ומשניות וגמרות ופירושיהם ואיסור מכירתן שגם זה בכלל מלות כתיבת ס"ת ושהו יותר מזה מלכתוב ס"ת ולהניחו צבית הכנסת לקרות ברבים אבל לכתוב ס"ת לקרות בו הוא ובניו פשיטא דגם האידנא זהו עיקר קיום מלות עשה שהרי הוא נוהג בו כמו שהיו נוהגים בדורות הראשונים וכתב רמ"ו ירוחם (נ"ב ח"ג ז'): על דברי הרא"ש שכן כתבו הגאונים:

איכא מלות עשה כדי ללמוד בהם הוא ובניו גם שלא למכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה. וקשה דנרבים פרק בני העיר כתב הרא"ש דיחיד שמכר ספר תורה שלו יכול להשתמש בדמיו כי לדעתו הוא מוכרו וכ"כ רבינו באורח חיים סימן קנ"ג (קל) וכן כל יחיד בשלו יכול למכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה אפילו ס"ת או צבית הכנסת עכ"ל. וקשה דנמתי מיירי דאי נמכרו ללמוד תורה או לישא אשה פשיטא שיכול להשתמש בדמיו שהרי לדעת כן נחנו רשות למכרו ואי צעבר ומכרו שלא ללמוד תורה ולישא אשה אמתי יכול לעשות בדמיו מה שירצה דלא דמי למכרו ז' טובי העיר נמעמד אנשי העיר טו דשרי אפילו למישי ציה שיכרס דשאני התם דנמכרו צהיתר וכן הקשה בית יוסף צא"ח סימן קנ"ג (ד"ה וצמה) ומירן דהרא"ש ורבינו קצירי להו כראב"ה דמחלק בין רבים דאסורים למכור ספר תורה ובין יחיד דשרי למכור, והא ליחא שהרי הרא"ש צפרק בני העיר כתב אחר כך נסתם לא ימכור אדם ס"ת אע"פ שאין לרין לו דמשמע אפילו יחיד נמי לא וכן מדברי רבינו כאן בסיומן

פרישה

(י) וכתב א"א הרא"ש ז"ל שזה לא נאמר אלא לדורות הראשונים. פירש ראב"ה אכפריס ואכרכיס דמתניחין קאי אבל ס"ת של יחיד מותר למכרו ואף אם אינו רואה סימן נככה עכ"ל אגודה פרק בני העיר (פי"א ט) וכן במדרכי מורי ורבי. וע"ל בסיומן רפ"ג (ובאורח חיים סימן קנ"ג):

(ט) מצות עשה ע"פ כ"י ישראל אשר ידו משגת לכתוב [חומשי] חומשי תורה וכו'. נראה דהכי לומדים שהמלות עשה נאמר דוקא צאלו ולא צב"ס דדוקא צבייהם שהיו לומדים שהיו צענל פה שלא מן הכתב כי אם על פה היו לריבין ללמוד מספר תורה המתויגת הלהכה ומדוייקת בחסירות וחסירות ופסקי טעמים כי הם כולם רמוזים הם לזכור על ד"ס תורה שצענל פה כדאמרו (מנחות כ"ט): על רבי עקיבא שהיה דורש על כל קוץ וקוץ מילי חיליס הלכות ולכן היה מלוה על כל איש מישראל שיהיה לו ס"ת אבל צמנינו שנמעטו הלבנות ואמרו (גיטין ס) עת לעשות לה' הפרו תורתך (תהלים קיט. קנ) וכתבו התלמוד בספר וגם צבייהם היה איסור דבצר שלא לכתוב כ"י חומשי תורה כי אם בדרך שנכתבה ס"ת בגלילה וא"כ כל ספרייהם היו דומים לספר תורה משא"כ צמנינו שבעשה לנו צהיתר לכתוב ספריים דפין דפין כל אחד בפני עצמו א"כ למה לנו לזולל כצדו ס"ת לחנם ללמוד מחוכו שלא לצורך כיון שאין לנו לומדים כלום מתקירות וחסירות ותגין ופסוק טעמים כצבייהם

וק"ל. ועיין בחושן משפט סימן ל"ו (ג): דבין סידור שכתב רבינו ז"ל אין מניחין לו ספריו ואפילו ס"ת וכו' משמע דיש יותר לזכר צב"ס מנשאר ספריו. ואף ששם נר"י אכרלוני כתב כן מ"מ לא פליג סס רבינו עליו ולא כתב שצב"ת הרא"ש היא צהיפק, ואפשר משום דסס אין זה עיקר מקומו לא הזכרנו א"כ לענין מכירת ס"ת ולימנו למלוה צמוצו ס"ת היא רצחא טפי וק"ל ועיין דרישה: (כי מצות כתיבת התורה. כ"ל. עד כאן המגיה): (ט) וגם שצ"א צמכרם אם לא צצמוד תורה וכו'. כתב מורי רבי (נציבור לעור ד"ה הוא) ז' ולפי דבריו שעיקר המעלה כדי מועלת הלימוד לאחרים א"כ על מה אמרו חכמים המגיה אפילו אות אחת כאלו קיבלה מהר סיני והקונה אותה כאלו חוטף מלוה מן השוק אדברה עיקר המעלה היה ראוי להיות נקונה ס"ת מתוקנת וגם הג"ה לא היחה מועלת כ"כ אלא מחמת שהוא מעלת כתיבת התורה מלד קדושתה ודוק אכן לפי ר"י שכתב החוספות פרק הקומץ דף ל' (פ"א ד"ה אס הגיה) דמפרש התם המגיה אות אחת וכו' משום הכי לא נחשב כחוטף מלוה משום שהיתה אכל חסרו צעמיה (משום אל משכן צהלין עולה. עד כאן המגיה) שהיה היה משהיה ספר שאינו מוגה צדו וכו' ח' לפ"ו הקונה ס"ת מן האומות שגזלו מישראל או מן המומר היא ג"כ מלוה רבה כאלו קיבלה מהר סיני ודוק עכ"ל מורי ורבי:

דרישה

[ד] מצות עשה ע"פ כ"י ישראל אשר ידו משגת וכו'. פירוש גם זה בכלל העשה והמוקדם אבל מצוות עשה דס"ת גם כן במקומה עומדת ב"י. ולעדין שזוהו דוחק גדול לפרש כן דעת הרא"ש ורבינו שסתמו דבריהם וכתבו דוהו לא נאמר אלא לדורות ראשונים שהיו כותבים ס"ת ולומדים בה אבל האידנא וכו' דלפירוש ב"י הכי הוה ליה למימר בדורות הראשונים לא היו מחוייבים לכתוב אלא ס"ת אבל בדורות הללו מחוייבים ג"כ בקניית

וכתיבת שאר ספרים, ועוד מדסיים וכתב והן הן הספרים שאדם מצווה לכתבן וכו' משמע אלו הן ולא ס"ת, ועוד זיל בתר טעמא דהא הש"י צוה עלינו לכתוב ס"ת כדי ללמוד מתוכה נמצא בדורות הללו שאין לומדין מתוכה ליכא בהן מצות עשה על כל אדם מישראל. ומה שהקשה ב"י דהרא"ש הוה ליה למימר שגם עכשיו חייבים לכתוב ס"ת וילמדו בהם לא לפוטרים ממצות כתיבת ס"ת נלע"ד ליישב כמו שכתבתי בפרישה:

הגהות

[ו] כתב המהר"ל מפראג בחידושו על הטור ז"ל: ולא נהירא לדבריו כי מי ישלח ידו לעקור מצות עשה מן התורה ואם נבא לתת טעם למצוות ולתת אחרות תחתיהן מאן תתקיים התורה עכ"ל. אמנם לדברי הב"י כאן לק"מ. עוד כתב המהר"ל: וגם אותם שכותבין להם ספר תורה ומקדישין אותו לא יצאו ידי חובתן כי הם מראים עצמן כאלו דוחין המצוה מרשותם רק יתנו לב"ה ותשאר בדושיהם

והערות
 יד מצוה: [ז] דברי הרש"ל קאי על מש"כ בטור "הוא ובניו":
 ח' בחדושי וביאורי המהרש"ל נוסף כאן, "ולפי"ו הקונה ס"ת מחבירו אדרבא חוטף המצוה ממנו ומ"ה ל"ק מידי, ולפי"ו הקונה וכו': ט' כ"ה בדפוס קניגסברג ודפוס ורמז...

ס"ת וקניית ספרים להרא"ש תלוי במחלקותם ויש לסמוך על רוב הפוסקים לדינא שאף עשור נכסיו לא מחוייב להוציא ומטעם זה הרבה גדולי תורה ויראי ה' שלא קיימו המצוה דכתיבת ס"ת לא בס"ת ואף לא בקניית ספרים שיש בהם כדי לצאת המצוה להרא"ש משום שלא היו עשירים והיה זה לפנייהם הון רב. אבל אם אחד רוצה להוציא על מצוה זו עד חומש הרשות בידו מדינא אבל מסופקני אם יהיה רוח חכמים נוחה מזה כי הרי לא יוכל שוב לקיים מצות אחרות וצדקה אם יוציא חומש מנכסיו על ס"ת וספרים דאסור לבזבו יותר מחומשו. אבל עד מעשר מנכסיו כהר' ירוחם אף שאין לחייבו משום שיש לסמוך על רוב הפוסקים מ"מ אם יחמיר להוציא עד מעשר על זה יהיה רוח חכמים נוחה ממנו.

ועיין ברא"ש ריש הלכות קטנות וכן בטור סי' ע"ר שכתבו מ"ע היא על כל איש מישראל אשר ידו משגת שלכאורה תמוה לשון זה הא כל המצות אם אין לו במה לקנות פטור ולא יזה צורך כתבו זה כאן! וצריך לומר שהוא מטעם שמצוה זו עולה לסך גדול אשר לרוב העולם הוא הון רב שאין מחוייבין אף שהוא פחות ממעשר ואם היה סותם היה מקום לטעות שמחייב להוציא על מצוה זו אף הון רב לכן כתבו שלא נטעה אלא שרק העשירים שידם משגת חייבין. ובשאר מצות סתמו שחייבין משום דרובא דרובא יכולין לקנות ציצית ותפילין ואתרוג שהוא רק סך קטן ולא יבואו לטעות מזה.

ובדבר קונה ס"ת שהוא כחוטף אם יצא בזה הנה הגר"א הכריע כרש"י שיצא בזה. ומרמב"ם לא משמע כלום ותמוה מה שפסק הרמ"א שלא יצא וצ"ע. וברוב הפעמים יש מה להגיה ולא יהיה גם כחוטף. ולקנות ממי שמותר למכור שהפ"ת הביא בסק"ח בשם ס' משנת חכמים דלא הוי כחוטף הנה אין זה לטעם הנ"י שהרי עכ"פ לא טרח בזה.

ובדבר אם יכתוב ס"ת היכן יניחנו הנה אם יש לו מקום משומר ומכובד בביתו טוב יותר להחזיקו בביתו וללמוד בו השנים מקרא כדאיתא בט"ז או"ח סי' רפ"ה סק"ב ויקיים המצוה בה גם להרא"ש כדכתב הב"י בסי' ע"ר. ונתבארו הדברים אל נכון ועתה יבין מע"כ איך לעשות למעשה לפי מצבו בברכת ה'.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן קכ

באשה שנדרה לכתוב לשנות לדברים שמ

מע"כ ידידי הרה"ג מו" שליט"א.

הנה בדבר האשה שבעת חו וליתן לביהכ"נ, ובאשר הרבה ס"ת ואין שום צורך בנ אולי תוכל לשנות ליתן הסך לדברים שמותר למכור ס"ת נדר כדין היה מסתבר לע"ד הנדר עכ"פ ליכא כשתתן המע אשה ולפדיון שבויים. ול"ד למה אלו, דהתם כבר קיים הנדר רק משום הקדושה לכן לדבו אף שהיא קדושה מטעם חומו דף כ"ז.

ומה שלכאורה קשה ע"ז לס"ת רשאין לשנותם וליתנם אשה ולפדיון שבויים כדמשמע ומפורש כן במ"ב ס"ק י"ב עיי" הס"ת ולא נתקיים נדרם דבמה לא יצאו ידי נדרם דכיון שנתנו עד שיכתבו הס"ת דהוא לכאורה הקרבה שלא יצא עד שיקריבנו דף קל"ט, וה"נ הא נתנו לס' שיכתבו הס"ת. ואף באמרו הרי ז באחריות עכ"פ מצות נדבה אסור במזיד לשנות ולמשמע דיצאו ידי נדרם שמוכרים להם ס"ת דאירי שהגביה לא הית הנותנים אלא שנתנו מצד שבזה תלינן שכל נותן נדר לקהל בדין ס"ת וכיוצא בנדר ופדיון שבויים חמיר שזה הוא יותר צורך באופן נדר לא יצא כ

אבל מהט"ז משמע כשישנה לדברים אלו שמ כדכתבתי. דכתב לתרץ בס

רעא פרטי רחמי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן
 [א] מה סימן עושים בעורות כשמניחים אותם ביד גוי לעבד לשם ס"ת:
 [ד] ס"ת שכתבו על נייר שאינו מחוק כשר: [ה] אם צריך שרטוט שיהא
 קיים לעולם כמו ששרטט בכרזל: [ו] כתב בזהב שום חיבה בס"ת פסול
 ועין לקמן בסמוך: אסור לכתוב שום
 שם מ"ד ספרים בזהב: כתב בס"ת אות
 אחת בזהב או בשאר מיני צבעונין
 פסול: [ז] ס"ת ומזוזה אין נכתבין אלא
 בימין כמו תפילין:

סימן רעא

פרטי רחמי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] על אי זה עור כותבין ספר תורה: צריך עיבוד לשמה ואי סגי
 במחשבה ודין עיבוד גוי: דין ספר תורה שאינו מעובד לשמו:
 [ב] אם מעובד שלא בעפצים: [ג] כתבו על דוכסוסטוס: מקום
 כתיבה בגויל ובקלף ובדוכסוסטוס ודין קלפים שלנו: [ד] כתב חציה
 על קלף וחציה על גויל או חציה על גויל וחציה על צבאים:
 [ה] שרטוט אם הוא מעכב ובמה משרטטין: [ו] אם כותבין בדיו
 העשוי מעפצים:

א אין כותבין ספר תורה תפילין ומזוזות (ה) על עור בהמה וחיה טמאה (ג) ולא על עור דג אפילו הטהור אלא על עור בהמה וחיה ועוף הטהורין (ג) ואפילו עור נבלות וטרפות שלהן. וצריך שיהיו העורות מעובדין לשם ספר-תורה אבל תיקון הקלף ושרטוטו אין צריך שיהא לשמה. (ז) [א] וה"ר ברוך נסתפק אם צריך שיוציא בשפתיו שמעבדו

זה מצואר דהכי סברא ליה כדפרישית לעיל. אלא נראה לפע"ד
 להרא"ש ורמב"ם באורח חיים לא מיירי אלא נמוכר ס"ת מפני דמקו
 דרשאי למכרו מפני חיו כדפרישית לעיל ולשם קאמרי הרא"ש ורבינו
 דרשאי להשתמש בדמיו כל מה שירצה ואשמועינן דאף על גב דלאו
 שפיר דמי למכרה דאינו רואה סימן
 ברכה לעולם ואם היה רוצה היה
 רשאי להשתמש מן הזקקה אפילו
 הכי כיון דליכא איסורא נמכרתה
 רשאי להשתמש בדמיו כל מה שירצה
 והכי נקטינן:

רעא א אין כותבין ספר תורה וכו'. כתב

הרא"ש ריש הלכות ס"ת דכך שנינו
 נמסכת סופרים וכו' אלא מה מביא
 נרייתא בפרק ח' שרז"ס (שנח דף
 ק"ח.) וילף לה מדכתבי למען חיה
 תורת ה' נפיק מדבר המותר נפיק
 וכתב המוספות (שם ד"ה חיה) דלאו
 דוקא מן המותר נפיק דהא אפילו
 על גבי עור נבלות וטרפות שרי אלא
 ממין המותר נפיק קאמר עכ"ל:
 ומ"ש דש"ע עוף סהור נפי שרי.
 מימרא דרב הונא שם וקמ"ל דאף

על גב דאית בה נקבם נקבם מקום מושב נוהא אפ"ה שרי דכל
 נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב: ומ"ש דאין כותבין על עור
 דג אפילו הטהור. שם נעיל דלא איפשיטא אי פסקא וזהמא מיניה
 אי לא פסקא חדא מינייהו נקט וה"ה לאינך דהא חנן
 ש"ש פ"ח. בפרק הניזקין (דף י"ד:) קאמר רבי אבא דפסולה ספר
 תורה אם לא עיבד הערות לשם וכמנ הרא"ש בריש הלכות ס"ת
 דהכי עיקר ודלא כפרש"י בפרק גמיר הדין דלרצא לא נעי עיבד
 לשמה אלא כפירוש ר"ת ורבינו חננאל דלרצא נעי עיבד לשמה אבל
 תיקון הקלף ושרטוטו דהומנה בעלמא היא לאו מילתא היא ולפיכך
 אינו צריך שיהא לשמה וכ"כ המרדכי פרק הניזקין (סי' שצד) ובסוף
 הלכות זליית (סי' תמקסו):

על עור בהמה וחיה הטהורים ואפילו עור נבילות וטריפות
 שיהן. גם זה נרייתא שם: ומ"ש שכותבין על עור העוף.
 מימרא דרב הונא שם. ואע"פ שכל אלה הדברים לענין תפילין הם
 שניים בפרק ח' שרז"ס חדא מינייהו נקט וה"ה לאינך דהא חנן
 (מגילה ס:) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים
 בכל לשון וכן פסק הרמב"ם ז"ל (שם) וכ"כ הרא"ש (ה' ס"ח סי' ג)
 ונמן טעם דמדקא יהיב טעמא מלמען חיה תורת ה' נפיק (שמו)
 י. מן המותר נפיק (שם נח): כלומר ממין המותר לפיך האי
 טעמא שייך נמי בספר תורה דאין לכתוב תורת ה' אלא על גבי עור
 של מין המותר לפיך, ובמסכת סופרים (פ"א ה"א) שנו בהדיא אין
 כותבין ספרים תפילין ומזוזות על עור בהמה וחיה הטמאים:
 וצריך שיהיו העורות מעובדים ש"ש פ"ח. בפרק הניזקין (גיטין

דף: ג) גבי ההוא דאמא לקמייה דרבי אבא אמר ליה ספר תורה שכתבתי
 שכתב נאמן אמה לפסול ספר תורה, וכן פסקו הפוסקים (רי"ף כו. רמב"ם פ"א ה"ח. רא"ש סו"ס יג) ודלא כדמשמע מפירש"י פרק גמיר הדין
 (פנהדרן מה: ד"ה א"ע) נפלוגתא דאבי ורצא דלרצא לא נעי עיבד לשמה (א): ומ"ש אבא תיקון הקלף ושרטוטו אין צריך שיהא
 ש"ש פ"ח. בפרק הניזקין (סי' ג) נעם ר"ת ור"ת אהא דאילפינו דאבי ורצא דאבי אמר הזמנה מילתא היא ורצא אמר לאו
 מילתא היא דהזמנה היינו לחתוך הקלף ולתקנו שיהיה ראוי לכתובה והלכתא כרצא דאמר לאו מילתא היא כלומר לא הוי דבר חשוב
 הילכך נעי בן עיבד לשמה והוא מדברי המוספות בפרק השולח (גיטין מה: ד"ה עד): וה"ר ברוך (פסר התרומה סי' קצב) נסתפק אם
 צריך שיוציא בשפתיו וכו'. הטעם שנסתפק הוא משום דנפיגול כתיב (ויקרא י. יט) לא יחשב ונעי דיטר ג' ומרומה ניטלם בלא

דרכי משה

רעא (א) כתב בית יוסף באורח חיים סימן ל"ב (לב. ד"ה ואם אבר) אם מעובד לשם מזוזה פסול לתפילין משמע דקדושת תפילין חמורה
 ממזוזה. ונראה דהוא הדין אם מעובד לתפילין פסול לס"ת דקדושת ס"ת חמורה מתפילין:

פרישה

רעא (א) על עור בהמה וחיה טמאה. שנאמר למען חיה תורת ה' נפיק מן המותר נפיק: (ג) ולא על עור דג וכו'. משום וזהמא:
 (ג) ואפ"י עור נבילות וטריפות שיהן. דרשין תורת ה' נפיק ממין המותר נפיק. אשיר"י. והטעם דלא גרע נהרג בדי שמים מנהרג
 על ידי אדם א: (ד) וה"ר ברוך נסתפק וכו'. משום דנפיגול כתיב לא יחשב ונעי דיטר ומרומה ניטלם בלא דיטר ובשלימות יד כתיב על
 כל דבר פשע והמושב לשלום יד נפקדון חייב ועין דרישה:

דרישה

רעא [א] וה"ר ברוך נסתפק וכו'. משום דנפיגול כתיב לא יחשב ונעי דיבור ותרומה ניטלח בלא דיבור ובשליחות יד כתיב על כל דבר פשע
 והחושב לשלוח יד בפקדון חייב כלשון הזה כתמונתו וצ"ל כתיב הרא"ש בשם רבינו ברוך בהלכות קטנות ע"ש (דף עג ע"ב) (סי"ט ג)

הגהות והערות

רעא [א] סברת השי"ס שכתב קח: [ב] כ"ה בדפוס. בדפוס דיהרנפורט, בדפוס קניגסברג ובדפוס ורשא-וילנא הגירסא, הילכך י"ל כי עיבוד לשמה,
 והוא טעות כנראה בחו"ש וברא"ש שם: [ג] בדפוס דיהרנפורט, בדפוס קניגסברג ובדפוס ורשא-וילנא נוסף כאן בסוגריים "כדפי" רש"י מנחות ב.
 במנחות שם ע"א לא נמצא כן ברש"י, ונראה שהכוונה לרש"י בע"ב ד"ה אבל מחשבה, עיי"ש:

כתב הרמב"ם אם הגוי מעבדו פסול וכו'. נפ"א מהלכות תפילין כחז דכל דגר שזריך מעשה לשמו אס יעשה הגוי פסול שהגוי אדעתא דנפשיה קא עביד כדאיתא נפ"ז דגיטין (דף כ"ג): וכו' הגהות מיימון (דפוס קושטא ה"ל תפילין פ"א אות י"א) בשם סמ"ג (עשין כה ק"ו) ד שזריך שזינא בשפתיו: ומ"ש ותו דא צריך. והלכות ס"מ (שם) כחז היינו לומר שאין צריך לא להזניח בשפתיו ולא לחשוב שמעבדו (שממעבדו) הו' לשמה אלא בעת מחלת העיבוד נלכד: כתב הרמב"ם אם הגוי מעבדו פסול אפילו אופר לו ישראל וכו'. נחלת הלכות תפילין (פ"א הי"א) וטעמו מדאמרינן בפרק ד' דגיטין (כ"ג) דגוי אדעתא דנפשיה עביד וכתב המרדכי בהלכות קטנות (סי' תתקמ"ט) שכן כחז נאור זרוע (פ"א ה"ל תפילין סי' תתקל"ד): ומ"ש רבינו בשם ה"ר ברוך (ספר התרוסה סי' קצ"ו) והעיקור (ח"ב ה"ל תפילין נ"ו) והרא"ש. בהלכות ספר תורה (שם) כחז הרא"ש שנהגו העם כה"ר נרוך כ' אין עבדים ישראלים מוציין בכל המקומות וכן הדעת מוכרעת דבגט דנענין שיכתוב כל חורף הגט לשמה זה לא יעשה אלא נעבוד לא נענין אלא נחלת העיבוד כשישים העור לחוץ הקד שיאמר אז אני עושה כך לשם ס"ת וזה יעשה הגוי לשם ישראל כשיאמר לו עשה כך וכיוצא בזה מניינו בפרק אין מעמידין (ע"ז טו): דרבי יהודה געי מילה לשמה ואפילו הכי ימול ארמאי ולא אמרינן נכרי אדעתא דנפשיה קא עביד דכיון דנרגע הוא עושה ה"ל יעשה

לשמה או אם סגי במחשבה שמחשב כך בלבו וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל הילכך טוב שיוציא בשפתיו ויאמר בתחלת העיבוד כשמשימו לתוך הסיד עורות אלו אני מעבד לקדושת ספר תורה (ה) ותו לא צריך. כתב הרמב"ם אם הגוי מעבדו פסול אפילו אומר לו ישראל עבד עורות אלו לשם ספר תורה (ו) וה"ר ברוך כתב שאם מעבדו וישראל עומד על גביו ומסייעו שרי

הכי איתא בספר התרוסה סימן (קפ"ט) [ק"נ] דמסייע זה יש בו ממש דנכרי אדעתא דישאל קא עביד עכ"ל. ורז"ו לומר דאע"ג דנפרק המניע (שם דף ז"ג) אסיקנא דמסייע אין בו ממש דהכי אשכחן דזוכחא טובא אפ"ה מסייע זה דמסייעו מעט נחלת עיבודו כשישים העור לחוץ הקד ויאמר אז אני עושה כך לשם ס"ת יש בו ממש

ואמרינן דהנכרי גומר כל העיבוד אדעתא דישאל שהיה עושה כך נחלת העיבוד אצל נחלתה ודאי אי איתא ישראל שיכול לעבד לא יסמכו על מה שישראל מסייעו מעט נחלת העיבוד וגומר הגוי על ידו ולכן כחז הרא"ש שנהגו העם כה"ר נרוך כי אין עבדים ישראל מוציין בכל המקומות. ומה שהקשה בית יוסף וכו' אין עבדים ישראל מוציין מאי הו' הא כיון שאינו צריך לשמו אלא נחלת העיבוד יניח ישראל בחוץ הקד לשמו ואח"כ יעבדו הגוי וכו' עכ"ל, לאו קושיא היא דדוקא כשישראל הוא מעבד מחלה עד סוף סגי כשיאמר נחלת העיבוד אנכי מעבד עורות אלו לשם קדושת ס"ת ותו לא צריך לא דיבור ולא מחשבה שמעבדו לשמה אלא בגמרה הגוי דאיכא למימר דילמא גוי כשגמרה מעבדה שלא לשמה נמשנה הילכך נחלתה אין

פרישה

(ה) ותו דא צריך. פירוש רק נחלת העיבוד. נ"י: (ו) וה"ר ברוך כתב שאם מעבדו וכו' ומסייעו שרי. נ"ל דלאו דוקא מסייעו בידים אלא שמסייע לו בדבורו להורותו אין יניחם בחוץ הקד לשמה וזהו לשון מסייע כדאמרינן בעלמא מסייע אין ט ממש דאי לא כן דילמא הרמב"ם ג"כ מודה בזה או מאי זה שכתב וכן כחז בעל העיטור דסגי וכו' וכן מוכח מדברי הרא"ש והב"י נ"י ע"ש, וכן נאורח חיים סימן ל"ב כחז נ"י (ב' ד"ה ואם עמדו) ח"ל מלל הזכיר רבינו כאן שהישראל יסייעו משמע דס"ל דמסייע דנקט רבינו נרוך לאו דוקא וכו' אלא מסייע סס וכתב דיוסר נ"ל לומר שרבינו בהלכות תפילין סמן אמה שכתב כאן בהלכות ס"מ בשם רבינו נרוך ורז נטרוני דנענין שסייעו מעט ולא הביא בעל העיטור אלא לפסוק מדעת הרמב"ם ואפשר שבעל העיטור גם כן ס"ל שסייע ישראל עמו וכן כחז הקמ"ג (עשין כה קו ע"ד) וכו' עכ"ל אצל לי נראה כמו שכתבתי:

דרישה

דהא ילפותיה הוא מדכתיב גביה על כל דבר פשע ש"מ דבעי דיבור ולמה נקטה המשנה בלשונה לשון החושב. וצ"ל על כרחך משום דא"א לטעות ולמימר דבמחשבה סגי דס"ל דמחשבה לאו מילתא היא בשום מקום ואם כן ה"ה בעיבוד עורות דכוותיה, אלא לפ"ז ה"ל למיכתב זה אצל הוכחה דפיגול דהיא ג"כ מעין זה ולאו קושיא היא משום דבעי לחלק ביה ולמיכתב עליה על כן טוב לדבר וכו': והיותו נראה לפרש איפכא ולומר דאפשר דמי שנסתפק מכת שליחות יד לא ס"ל כהתוספות אלא ס"ל דבית שמאי מחייבי אמחשבה לחדו ון וא"כ שפיר מביא ראיה דאף דב"ה פליגי היינו משום דכתיב אם לא שלח ידו במלאכת רעהו אבל אי לאו הכי היה מודה לב"ש דבמחשבה מחייב אע"ג דכתיב על כל דבר פשע ש"מ דמחשבה הו' כדבור: והיותו נראה דאינו מוכרח ה"ר ברוך ולא מדברי הרא"ש אלא הגהה היתה כתובה בחוץ בגליון שכתב אחד מהלומדים שהביא ראיה משליחות יד דומה למה שכתב בפנים בפיוגול והמדפיס סידרה בפנים והא ראיה שבספר התרוסה ליחא וכמ"ש לעיל. עיין בפרק חמ"ד נשחט (פסחים) דף ס"ג ע"א בתוספות בד"ה ר"מ סבר לא בעינן פיו ולבו שוין מכאן מדקדק ר"י הא דקרי בכל דוכתא פיוגול פסול מחשבה לאו דוקא דאינו פיוגול עד שיוציא בשפתיו וכו' ע"ש שרייק על דרך שכתבתי בשליחות יד וכמו שכתבו התוספות הנ"ל דפרק המפקיד ודו"ק:

הביאו גם כן ב"י כאן ע"ש. והוא תמוה וצריך ביאור להולמו מה שכתב והחושב לשלוח יד בפקדון הוא חייב דזה אינו ודלא כמאן כי הוא פלוגתא בית שמאי ובית הלל בסוף פרק המפקיד סוף דף מ"ג ז"ל החושב לשלוח יד בפקדון בית שמאי אומרים חייב ובית הלל אומרים פסול עד שישלח בו יד שנאמר (שמות כ"ו) אם לא שלח ידו במלאכת רעהו עכ"ל המשנה ושם בגמרא מפרש טעמא דב"ש משום דכתיב (פסוק ח) על כל דבר פשע מלמד שחייב על המחשבה כמעשה וכו' וכתבו התוספות שם (ד"ה החושב) ז"ל החושב לשלוח יד הן מחשבה הו' דיבור כדילין מעל כל דבר פשע וכן מחשבת פיגול נמי הו' דיבור ולא בלב וכו' וכפירוש רש"י שם (ד"ה החושב) שכתב ז"ל החושב לשלוח יד אמר בפני עדים אטול פקדונו של פלוני לעצמי עכ"ל, הרי לפנינו דאפילו לב"ש אינו חייב במחשבה גרידא כי אם כדבורו וכל שכן לב"ה דאינו חייב אפילו כדבורו עד שיעשה המעשה דשליחות יד ואיך סתם הרא"ש וכתב החושב לשלוח יד בפקדון הוא חייב: שוב עיינתי בספר התרוסה שחיבר רבינו ברוך בהלכות ס"ת שלו בסימן קצ"ב ולא כתב האי בבא דשליחות יד אלא נסתפק אי יש לדמותו לפיוגול דבעי דוקא דיבור או לתרוסה דסגי במחשבה: ונראה לע"ד דה"פ דמייתי משליחות יד דגם כן מוכח משם דלא סגי במחשבה גרידא שהרי שם במשנה כתבו אליבא דב"ש דהחושב בשליחות יד חייב ועל כרחך לא איירי במחשבה גרידא

חדושי הגהות

רעא (א) כוונתו אמתניין דנכח מניעה (מג): והוא תמוה מאוד להמעיין שם נסוגיין דהו' רק לנ"ש אצל לנ"ה לא מהני מחשבה וכנר הארינו עניניה הכ"ח והדרישה וע"ו ח"ק ג':

הגהות והערות

ד' כ"ה בהג"מ רפוס קושטא אך בהג"מ לפנינו ה"ל תפילין אות ה מביא רק את לשון הטור ולא הזכיר כלל את דברי הסמ"ג. אמנם הסמ"ג כתב כן בעשין כה (ק"ז), ח"ל, וצריך שיאמר בפירוש שנתנם בעיבוד לשם רבו שבקדושה: [ה] בדפו"ר הגירסא "שמעבדו". ברפוס דהיהנפורט, ברפוס ורשא-וילנא וברפוס קניגסברג הגירסא "שמעבדו". במעדני יו"ט (אות ד) גורס "שמעבדו": [ו] ועיין רש"י (קדושין מב: ד"ה לחייב על המחשבה) שכתב כן (וראה שם בהגהות הבי"ח אות ד מה שהקשה בסחירת דברי רש"י), וכן כתב הרמב"ן ב"מ (מג): בשם הר"ש וכן הוא ברמב"ם בפתי"מ:

